

Милена Ивановић

**ЗБИРКА ВЕЖБАЊА
ИЗ УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА
ФОНЕТИКА * ФОНОЛОГИЈА * ПРАВОПИС**

(одломци)

ВОКАЛСКИ СИСТЕМ УКРАЇНСКОГО ЈЕЗИКА

1. Одредите који вокал има следеће особине:

- задњег реда, средње висине, лабијализован, отворен: _____
- предњег реда, високо-средњи, нелабијализован, затворен: _____
- предњег реда, висок, нејабијализован, затворен: _____
- задњег реда, висок, лабијализован, затворен: _____
- задњег реда, низак, нелабијализован, отворен: _____

2. У следећим речима издвој вокале и одреди да ли су у јаком или слабом положају:

Окса́на
университе́т
студе́нт
Франці́я
де́нь
прие́мно
вивча́ю
си́не
дя́кую
бува́й

5. Наведите гласове који су:

- а) нелабијализовани, предњег реда, али различите висине
- б) лабијализовани, задњег реда, али различите висине

6. Прочитајте речи. Обратите пажњу на изговор наглашених А, О, У, І:

Окса́на, Та́рас, се́рб, се́рбка, вивча́ю, дя́кую, ка́ва,
зо́лото, во́рона, компо́т, воло́дар, молоко́,
дру́жба, су́мка, ду́мка, уста́, ву́дка, зу́б, му́дра,
і́ржа, ді́ло, лі́то, ні́ж, сі́м, ті́ло, ці́ль.

7. Прочитајте речи. Обратите пажњу на изговор наглашених Е, И.

Се́рбія, студе́нт, ре́ктор, кабіне́т, анке́та, газе́та, чорнозе́м, де́мон,
маке́т, моне́та, қаре́та, силуе́т, роди́на, бі́тва, ти́хо, при́клад, ми́ло,
ни́ва, ри́ба, буди́нок, лист, мир, ви, ска́рби.

8. Прочитајте украјинске брзалице. Обратите пажњу на изговор наглашених вокала.

В до́мі Ді́ми дим.
Ой ході́м туди́, ході́м.
Рятува́ти Ді́мин ді́м.

Стриб-стриб-стриб - підстри́бує по стерні́ рідня́: перепі́лка, пéрепел, перепеленя́.

9. Прочитајте стихове. Обратите пажњу на изговор наглашених вокала.

*Прихо́дьте до ме́не за́втра!
Я розкажу́ вам пра́вду!*

*Прихо́дьте до ме́не а́втра
Я розкажу́ вам ра́вду!*

*Пи о́дьте о ме́е а́вра
Я оза жу́ ам а́ву!*

*Пи о́ те о ме́е а́ва
Я оа жу́ а а́у!*

*И о́ е о е́е а́а
А оа у́ а а́у!*

Юрко Позаяк

10. Помоћу одговарајућих графема украјинске азбуке напишите исправно речи написане упрошћеном фонетском транскрипцијом:

[ја́блун'а]	_____	[прије́мна]	_____
[і́да]	_____	[по́ясн'увала]	_____
[сто́јати]	_____	[во́јувала]	_____
[л'уби́ла]	_____	[сво́ї]	_____
[мо́је]	_____	[земл'а]	_____
[украї́на]	_____	[ве́рхн'е]	_____

11. Напишіте исправно словне групе ЇО, ЙО, ЇЮ у речима написаним упрошћеном фонетском транскрипцијом:

[л'он]	_____	[johó]	_____
[мајо́р]	_____	[бул'јо́н]	_____
[чоти́р'о́х]	_____	[п'ід'јо́м]	_____
[л'о́ду]	_____	[д'о́гот']	_____
[т'о́хкати]	_____	[бата́л'јо́н]	_____
[ц'о́хо]	_____	[шамп'і́н'јо́н]	_____
[вороб'і́ов]	_____	[кан'јо́н]	_____

12. У ком реду графеме я, ю, є, ї означавају два гласа?

- а) Місячний, лиси́ця, кля́тва, зляка́ти, гілля́
- б) Життя́, пляма́, пові́тря, каченя́, суддя́
- в) я́блуко, приї́жджа́ти, з'ї́сти, пі́р'їна, я́вір
- г) Гляну́ти, свято́, стяг, стаття́, козеня́
- д) Замо́влення, ключ, ряд, подря́пати, різни́ця

14. Помоћу транскрипције у заграді прочитајте исправно следеће речи:

кожух [ко^ужу^х] , село [се^ло] , зошит [зо^ши^т], дерево [де^ре^во], тобі [то^бі], інженер [ін^же^нер], червоний [че^рво^ни^й] , читати [че^тати]

15. Прочитайте исправно речи. Обратите пажњу на изговор ненаглашених вокала.

листо́к, дире́ктор, інститу́т, коро́ткий, розу́мний, писа́ти, кишéня, письме́нник, лі́пень, мі́лий, весе́лий, середа́, лице́, університе́т, вивча́ю, кита́єць, Росі́я, повто́рять, посві́дчення, перебува́ння, широ́кий, сто́ить, книжко́ва, (на) сто́лі, лежи́ть, оліве́ць, економі́чний, історі́чний, юриді́чний, матемáтика

16. У којим речима у тексту учавате при изговору појаву акомодације вокала меком консонанту?

Повз одинокої оселі, що біля моря, іде залізниця — тупик. Коли на малому лимані кричать чайки й дець важко сідають баклани, над морем стоїть чіткий місяць і грає срібними веслами на поверхні синьої води. На березі, як хрусталь, медуза. Кажуть, медуза горить, коли йде зграями. І це — як древнє сказання.

Міцнішає вітер. Вітер із моря. У порту проревів пароплав, але враз змовк: він сьогодні не вийде на хвилеріз, бо збирається на ніч неабияка буря.

(За М. Хвильовим)

17. Поделите наведено речи на слоґове:

весна́, напру́жений, натщесéрце, гру́дка, земля́, розкі́шний, вовк, ви́шня, незмінний, весі́лля, об'їзд, правну́к, тільки, кількі́сть, Грима́йло, Ткачу́к, теорéма, раді́ус, Торрічеллі, опло́т, орна́мент, зав'я́, буреві́й, слъза́, озивáтися, банкро́т, економі́чний, ося́йний.

19. У ком реду све речи имају све слоґове затворене?

1. Місто, пошта, навколо, метал, димар, похід.
2. Дружний, агрус, шахтар, ведмідь, вівчар, серпень.
3. Пригода, мистецтво, сувенір, метушня, шеренга, механізм.

1. Мильний, город, адреса, кілометр, новий.
2. Горбок, гордість, мовник, гарбуз, півник.
3. Мовлення, порядок, речення, буква, молоко.

1. Каприз, завзятість, завулок, гуморист, дарунок.
2. Десерт, дзбан, хміль, дзигар, діамант.
3. Ковзан, картон, центнер, каркас, карниз.
4. Драма, солома, лава, дорога, морока.

21. Од наведених именица формирајте облик инструментала и локатива једнине. Водите рачуна о алтернацији Е/І, О/І:

стіл, піч, Львів, в'ечір, рік, пр'остір, двір, лід, віз, сокіл, лік, віл, кінь, ка́мінь, бій, дім, ведмідь, захід, колір

22. Подвучите у следећим пословицама и загонетакама речи у којима долази до алтернације Е/І, О/І:

1. Сніп до снопа́, то й буде копа́.
2. Корінь навчання гіркий, а плід його́ соло́дкий.
3. Біле як сніг, надуте як міх,
Лопатами ходить, а ро́гом їсть.
4. На лежачу березу кози скачуть.
5. Горо́х, капу́ста – ха́та не пу́ста.
6. Грім гримить – хліб буде родить.
7. Чув дзвін, та не знає, звідки він.
8. Стоїть дід над водою
з червоною бородою;
хто йде – не мине,
за борідку уципне. (каліна)
9. Пішов кіт спати, а миші танцювати.
10. Лід тріщить – мороз довго буде.

23. Наведене именице ставите у облик инструментала и локатива једнине. Водите рачуна о алтернацији О/џ, Е/џ:

німець, ра́нок, англієць, гурто́житок, стілець, св'єкор, ка́шель, сино́к, ве́ресень, вого́нь, горобець, гребінець, подарунок, журавель, засець, квіток, корабель, кут'ок

26. У следећим пословицама уместо тачкица запишите одговарајућу графему – У или В:

1. ... чужих руках завше більший шматок.
2. ... гостях добре, а вдома краще.
3. Голка ... стіжок упала - пиши пропала.
4. Дарованому коневі ... зуби не заглядають.
5. ... друга вода солодша від вражого меду.
6. Не позичай ... сусіда розуму.
7. Два коти ... одному мішку не помиряться.
8. Коли їдеш ... гостину, бери хліб ... торбину.
9. За ..се береться, та не ..се ..дається.
10. Плаває, як вареник ... маслі.

27. У следећим пословицама уместо тачкица запишите одговарајућу графему – І или Й:

1. Дай землі то ... вона тобі дасть.
2. Зло як ... добро має своїх героїв.
3. ... сонце не всі гори освічує, хоч високо ходить.
4. Яку дружбу заведеш, таке ... життя поведеш.

5. Бодай доброго сусіда мати та ... своїм плугом орати.
6. У гостях добре їсти ... пити, а вдома спати.
7. Яке частування, таке ... дякування.
8. Біда помучить ... мудрості научить.
9. Дай дурневі макогона, то він ... вікна поб'є.
10. Де відвага, там ... щастя.

28. У следећим речима, помоћу упрошћене фонетске транскрипције дате у загради, уместо тачкица напишите графеме И или І:

[широ́кий] ш...рокий [кри́тика] кр...т...ка
 [прихо́дити] пр...ход...ти [залива́ти] зал...ват...
 [со́к-ил] сок...л [р'и́чка] р...чка
 [ви́мовити] в...мов...ти [б'и́лиї] б...л...
 [т'и́ло] т...ло [читáти] ч...тат...
 [писáти] п...сат... [пр'и́звис'ко] пр...зв...сько
 [питáти] п...тати [д'и́вчина] д...вч...на

29. У следећим речима (страног порекла) уместо тачкица напишите графеме И, І или Ї. Објасните свој избор:

А...да, аквар...ум, аморти...зац...я, антагон...зм, ант...б...от...к, ар...тм...я, ате...зм,
 афор...зм, баст...он, геро...чний, д...с...м...лц...я, ел...пс...с, ...д...л...я, ...н...ц...ат...ва,
 кол...бр..., кру...з, нац...ст, такс...ст, ш...фр

КОНСОНАНТСКИ СИСТЕМ УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА

1. Изговори правилно следеће речи које се разликују само по једној фонемі. По којим се диференцијалним обележјима разликује сваки пар?:

гора – кора, хвіст – твіст, ткала – ткаля, кiнь – тiнь, який – такий, піч – ніч, коса – коза,
 коса – роса, коса – кора, туди – куди, туди – сюди, дочка – точка, рік – лік, ліс – ніс

2. Изговори правилно следеће брзалице водећи рачуна о артикулацији африката:

Дзижчить над житом жвавий жук,
 Бо жовтий він вдягнув кожух.

Жовтий жук купив жилет,
 Джемпер, джинси та жакет.

У чотирьох черепашок четверо черепашенят.

На полиці цукор
 Відцурався від цукерок.

Червона перчина
 Борці переперчила.

3. У којим речима група ДЖ означава једну фонему, а у којима две?

кукурудза, дзвінок, джаз, броджу, віджимати, дзига, пробуджуватися, надзелень, дзенькати, джерело, народження, дзеркало, кинджал, дріжджі, відзначити, джміль, підземелля, дзьоб, підживити, джгут, відзиватися, дзигарі, дзот, підземний, джем, відзвук, дзюркотіти, відзнака, джентльмен, піджак, підзвітний

5. Напишіть правильно следеће речи на основу фонетске транскрипције:

[х'о́джу] _____ [дз'о́бати] _____
[дже ре ло́] _____ [шчо́дєн:и́] _____
[в'і́джже ва́ти] _____ [п'і́дззе ме́л':а] _____
[һр'аду́шчи́] _____ [путь'а́шчи́] _____
[джэ́мпе р] _____ [п'і́дзза́головок] _____

7. Изговорите превилно следеће речи обраћајући пажњу на гласовну вредност графемског споја ДЗ:

підзо́листий, дзві́нкий, дзеленча́ти, відзнача́ти, дзвє́нькання, підзуб́рювати, дзві́ниця, відзвичай́ти, дзвяк, підзо́рний, дзелєнь-дзєнь, дзєнькі́т, передзимо́вий, передзвоню́вати, відзвук, дзига, дзижча́ти, дзьобну́ти, дзюдої́ст, відзимува́ти, дзявкоті́ння

8. Изговорите превилно следеће речи обраћајући пажњу на гласовну вредност графеме Щ:

щасли́вець, щебету́шечка, щедрі́вницький, щедрі́шати, щеза́ння, щє́лепа, щє́плювання, щербатий, щі́глик, щипну́ти, щі́лина, щі́точка, щовихідно́го, щомі́сячник, щупальце, ви́щий, до́щик, цілю́щий, кра́щий, тяму́щий

11. Речи написане фонетском транскрипцијом запишіть правилно користећи одговарајуће графеме украјинског језика:

[һул'а́ти], [һе ро́и], [холо́дни́], [һоло́дни́],
[хл'і́б], [һотóви́], [һрип], [хрип], [хаз'а́јін]

12. Прочитајте наглас речи обраћајући пажњу на гласовну вредност графеме Г:

га́рний, ге́ний, го́лка, го́лос, гаря́чий, говори́ти, го́луб, го́ра, горди́тися, гу́стий, во́логий, стрóгий, го́рдий, го́рох, го́стрий, доро́гий, пога́ний, дру́г, дру́гий

13. Прочитајте наглас украјинску брзалицу обраћајући посебо пажњу на изговор Г и Г:

Галасливі тави й галки в гусенят взяли скакалки. Гусенята їм телгочуть, що й вони скакати хочуть.

ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО НАЧИНУ ТВОРБЕ

1. Образујте од следећих повратних глагола треће лице једине и множине презента. Обратите пажњу на изговор ових облика:

знайомитися, навчатися, вчитися, одружуватися, зустрічатися, прокидатися, повертатися, вмиватися, одягатися, починатися, збиратися, дивитися, подобатися

2. Помоћу транскрипције у заграді изговорите правилно следеће речи:

<i>відципнути [в-іджици^еп^ен^ути^е]</i>	<i>підживлення [п-іджжівл^ен^н:а]</i>
<i>сирітство [сир^еіцтво]</i>	<i>звідси [з'в-ідзси^е]</i>
<i>відзнака [в-ідззнака]</i>	<i>відцвітати [в-ідци'в-ітати^е]</i>

3. Изговорите правилно следеће речи водећи рачуна о изговору консонантских група:

марнотр^атство, підз^ахисний, відс^ідіти, відц^іля, відж^{ів}ати, відсл^ужити, коритце, блюдце, відчинити, закінчиться

4. Транскрибујте наведене речи. До које асимілаціје долази у њима?

З чим, з чого, з журавлем, з джерела, безшумний, безжурний, приніси, піщаний, вощаний. Васъчин, Ваценко, Вінниччина; снишся, пробудишся, зважся, змажся, Палажці, дочці, у тапочці, Оришці.

5. У ком реду у свим речима графеме ДЗ означавају један глас?

I 1. Дзвінкий, підземний, підзяберний, дзуськи, дзюркотливий.

2. Дзенькіт, дзижчання, дзеленчати, гедзь, дзеркальний.

3. Відзимувати, підзаголовок, підзарядити, подзвонювати, надзелень.

II 1. Надзвуковий, дзеркало, дзюрчати, передзвонити, підзивати.

2. Каладзе, підземелля, подзеленчати, дзеркальце, відзвітуватися.

3. Дзьоб, дзендзюристий, дзиллик, передзвін, гудзик.

III 1 Дзвіниця, дзиллик, одзвінчення, гудзик, віддзеркалення.

2. Дзига, дзюркіт, дзигарі, дзвякати, дзюдо.

3. Дзьобоподібний, надземний, відзив, підзвітний, відзвучати.

4. Надзвичайно, надзоряний, відзнака, кукурудза, підзахисний.

ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО МЕСТУ ТВОРБЕ

1. Образујте од датих именица облик локатива једине. Обратите пажњу на изговор консонантских група:

книжка, річка, подушка, стежка, ручка, доріжка, гармошка, дошка

2. Образујте од датих именица облик датива једине. Обратите пажњу на

изговор консонантских група:

дочка, свачка, багачка, швачка, онучка,

3. Помоћу транскрипције у загради изговорите правилно следеће речи:

*гордишся [hordis':a],   рознісиши [rɔ'zn'ish:i'e],
перелізиши, [pe'ri'l'izhish'e]   розжалобити [roj:alɔbi'ti'e],
безчестя [be'zchés't'a],   з джерела [zdzhe're'la]*

4. Изговорите правилно следеће речи водећи рачуна о изговору консонантских група:

вкупочці, клопочешся, піднісиши, обгризиши, розжовувати, безжальний, зшитий, зчищати, зжовклий, без числа, розшматувати, безшумний

5. Образујте од повратних глагола друго лице једине презента. Обратите пажњу на изговор овог облика:

знайомитися, навчатися, вчитися, одружуватися, зустрічатися, прокидатися, повертатися, вмиватися, одягатися, починатися, збиратися, дивитися, подобатися

ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО ЗВУЧНОСТИ

1. Који од наведених консонаната могу имати пар који се од њих разликује само по дистинктивном обележју звучност/беззвучност?

1.[б].	5.[м].	9.[г].
2.[д].	6.[р].	10.[к].
3.[й].	7.[н].	11.[с].
4.[л].	8.[т].	12.[ш].

2. Који од наведених консонаната имају звучне парњаке?

1.[т].	5.[й].	9.[к].
2.[ф].	6.[р].	10.[м].
3.[г].	7.[п].	11.[ш].
4.[н].	8.[х].	12.[ц].

3. У ком реду су сви консонанти звучни?

- I 1. Дерево, день, імла, жайворон, олень.
2. Людина, радість, кошени, рояль, багатство.
3. Узлісся, глобус, словник, плющ, віник.*

- II 1. План, оточення, грім, мистецтво, контакт
2. Лад, мороз, розум, димар, доля.
3. Черв'як, гірко, рідко, дарма, барабан.*

4. Помоћу транскрипције у загради изговорите правилно следеће речи обраћајући пажњу на изговор консонантских група:

підпис [підпи^ес]

повсякденний [пoвс'акд^ен:и^еї]

важко [ва^ажко]

віконця [в'ік^он'ц'а]

пісня [п'іс'н'а]

Вишгород [ви^іжгород]

сядьте [с'ад'т е^а]

без краю [бе^аскра^ају]

відділяти [в'ід':іл'ати^е]

звір [з'в'ір]

5. У којим речима долази до асимилације по звучности. Да ли се она одражава на писму?

боротьба, просьба, косьба, зцідити, з попелу, без клопоту, розказати, з черги, з шибок, з Тиси, скраю, вокгий, вокзал, легкий, молотьба, стомитися, спитати, з фабрики, сфабрикувати, скинути, схитнутися, хоч би, так же

ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО МЕКОЊИ

1. Који од наведених консонаната могу имати пар који се од њих разликује само по дистинктивном обележју тврдоћа/мекоћа?

1.[г].

2.[к].

3.[з].

4.[ж].

5.[н'].

6.[ф].

7.[д].

8.[з'].

9.[дз'].

10.[р].

11.[б].

12.[с].

2. Које од наведених фонема немају пар који се од њих разликује само по дистинктивном обележју тврдоћа/мекоћа?

1[й].

2.[л].

3.[ж].

4.[м].

5.[дж].

6.[дз].

7.[х].

8.[г].

9.[н].

10.[л].

11.[ц].

12.[в].

3. Изговори правилно следеће брзалице водећи рачуна о артикулацији меких и полумеких консонаната:

На полиці цукор

Відиурався від цукерок.

Ишов хлопець із ярмарку, по колоді через воду.

Тільки став він на колоду, бовть у воду.

Викис, вимок, виліз, висох, став на колоду.

Та знов - бовть у воду.

*Летів горобець, сів на хлівець,
А як вийшов стрілець, то утік горобець.*

*Мусію, Мусію.
Муку сію,
Печу паляниці,
кладу на полиці.
Мусій, муку сій,
печи паляниці,
клади на полиці.*

4. У ком реду су сви консонанти тврди?

- 1. Толока, друг, гілка, пір'я, план.*
- 2. Дерево, товариш, фарба, дзеркало, писати.*
- 3. Любов, зошит, регіт, віник, колесо, шия.*
- 4. Каталог, драматургія, вістря, кігтик, материнка.*

5. Изговорите правильно следеће речи водећи рачуна о изговору консонантских група:

*самотність, на місці, сміх, міцність, не сердься, звіт, двісті, літні, дощі, гілці,
надзірковий, віконця, український, пісні, дві, людський, після, звір*

9. На основу шaljивог дечjег текста о меком знаку формулишите сами правила када се не употребљава ова графема:

Пригоди М'якого Знака

У вчительки Абетки в класі було 33 учні-літери. За останньою партою сидів М'який Знак. Був він тихенький і нерішучий, мав м'який характер. Усі учні-букви любили гратися, а найбільше їм подобалось утворювати ланцюжки-слова. Закортіло і М'якому Знакові погратися у цю гру. Він тихенько підійшов і став останнім – біля літери Ш. А вона як зашипить! М'який Знак мав полохливий характер, тож злякався і втік. І відтоді вже ніколи не ставав поряд з буквами, які шиплять: Ж, Ч, Ш, Щ.

З переляку у М'якого Знака аж в роті пересохло. Вирішив він соку випити в шкільному буфеті, став в чергу після літери П. Та хотіла з ним заговорити, почала: «П-п-п-п...», - а М'якого Знака наче вітром здуло. Був він дуже легенький, і навіть незначного струменя повітря досить було, щоб здмухнути його. «Еге, - подумав М'який Знак, - з буквами, що пихкають не ставатиму поряд, а то ще застуджусь. Піду краще додому». Відтоді він уже не стає за літерою П і всіма губними.

У парку літери каталися на каруселях. Закортіло і йому. Та вільне місце було тільки біля літери Р. Сів, а вона: «Р-р-р-р...». «Ой, ще гризне мене! – злякався М'який Знак і встав.

А покататися хочеться! Побачила те буква О. Підійшла до М'якого Знака, взяла його за руку та й каже: «Не бійся, друже з літерою Р, вона тебе не скривдить, я ж поряд буду». Вдячно глянув на неї М'який Знак і сів. Як же гарно і весело кружляти!

Хто хоче без помилок писати, той має ці пригоди М'якого Знака запам'ятати!

Галина Плахотнюк

Издвојте из текста речи у којима се среће меки знак. Објасните његову употребу. Посебно обратите пажњу на писање меког знака у облицима глагола.

11. Напишите правилно речи страног порекла на основу фонетске транскрипције:

[ал'јанс] _____ [мад'ар] _____
[вал'ута] _____ [варје те] _____
[дос'јé] _____ [моде л'јéр] _____
[л'ут'н'а] _____ [конјункту́ра] _____
[ад'јутáнт] _____ [порт'éра] _____

12. Од следећих именица образујте присвојне придеве помоћу суфикса -ськ:

Англија, Болгарія, Италија, Испанија, Кина, Пољска, Русија, Румунија, Србија, Угорщина, Хорватија, Чехија, Јапонија

УПРОШЋАВАЊЕ КОНСОНАНТСКИХ ГРУПА

1. Од наведених именица образујте придеве помоћу суфикса -н-. Обратите пажњу на писање и изговор добијених придева:

совість, честь, рідкість, жалість, цілість, злість, піст, уста, област, якість, вартість

2. Помоћу суфикса -ськ- образујте од следећих именица присвојне придеве. Обратите пажњу на писање и изговор добијених придева:

кореспондент, інтелігент, парламент, рецензент, диригент, расист, сепаратист, максималіст

3. Помоћу суфикса -ськ- образујте од следећих именица присвојне придеве. Обратите пажњу на гласовне промене до којих долази приликом творбе придева:

! к,ч,ц + ськ → цьк: *козак – козацький*
г,ж,з + ськ → зьк: *Париж – паризький*
х,ш,с + ськ → ськ: *Іртиш – іртиський*

обруч, Остріг, казах, місто, Прага, Рига, Балхаш, Бандунг, Волга, співак, чех, Люксембург, Норвегія, словак, узбек

4. У којим речима не долази до упрошћаванња консонантских група, а у којим речима долази, али се не одражава на писму?

*1. Студен...ство. 2. Хворос...няк. 3. Чес...но. 4. Прихвос...ні. 5. Ненавис...ний.
6. Безкорис...ливий. 7. Перехрес...ний. 8. Протес...ний. 9. Зап'яс...ний. 10. Беззахис...ний.
11. Кількіс...ний. 12. Хвас...ливий.*

ДУЉЕЊЕ И УДВАЈАЊЕ КОНСОНАНАТА

1. Образујте од датих именица средњег рода облике генитива једнине и множине и инструментала једнине и множине:

знання, обличчя, подружжя, читання, уподобання, заняття

2. Образујте од датих именица женског рода облике инструментала једнине. Објасните правописна правила:

піч, кров, радість, сіль, вість, осінь, верф, тінь, подорож, розкіш, совість

3. У ком реду у свим речима долази до удвајања консонаната?

1. Район...ий, бетон...ий, мільйон...ий, чайн...ий, пташин...й.

2. Бджолин...ий, сторон...ий, глибин...ий, глинян...ий, соколин...ий.

3. Ячмін...ий, сін...ий, корін...ий, лавин...ий, злиден...ий.

4. Закопан...ий, захоплен...ий, вдоволен...ий, нагромаджен...ий, жадан...ий.

КОНТРОЛНА ВЕЖБАЊА

1. Транскрибујте наведене речи. Објасните њихов изговор и писање, формулишите правила изговора:

поляна, земля, голубка, боротьба, зозуля, село, союз, неси, розумний, лив, інколи, грати, гедзь, ллемо, кожух, гудзик, б'ємося, будується, казка, розкидати, розписатися, український, сміється, розказувати, косьба, вокзал, місячний, солдатський, кігті, полегшено, зवेशся, звести, іноді, уперше, був, гай, слава, ягода, ініший, в'єшся, розум, хліб, чуб, ріж, дубки, обходити, обтесати, берізка, допомагати, дужска, джміль, кукурудза

2. Како се изговара фонема <о> у следећим речима? Објасните правил ањеног изговора.

Здобути, копита, гнобитель, мораль, нові, заповіт, золото, образ, голова, почути, народ, солдат, століття, зворушливо, боліти, добродушно, широко, сопіти, розумний

3. Како се изговара фонема <в> у следећим речима?

лив, вчитель, вага, вночі, вогонь, вухо, знав, вік, повітка, верх, повага, робив, півень, шовк

4. Запишіте речи фонетском транскрипцијом. Објасните њихов изговор и писање.

а) Приставлений, марево, черепиця, мети, гребі, гарнесенький, вечоріти, передумає, знаєш, наперед, невеликий весна, стелити, личенько, бряжчати, важче, блюдоце, легкий наслідок, небезпечно.

б) *Кожух, шишина, ввійти, інший, бджола, дзьоб, робиться, смієшся, книжці, невістчин, братство, молодший, шість, з тобою, спитати, розстебнутий, безкорисно, жінці, освідчитись, кігті.*

5. Запишіть речі, уме́ну́ти тамо де је потрібно апостроф. Објасніть правила употребе апостофа:

бур..я, бур..ян, кров..ю, міжбрів..я, зор..яний, со-лов..їний, кам..яний, п..явка, черв..як, мавп..ячий, торф..яний, надвечір..я, різдв..яний, духм..яний, пір..їна, Лук..ян, Лук..янівка

6. Речі записане упрошћеном транскрипцијом напишіть словима украјинске азбуке:

Вјаче"слав, мјата, л'убовју, подв'ірја, бур'ак, пјатниц'а, бе"зјазикиї, чотир'охјаруснії, бе"згол'івја, зв'ір'ачиї, јевропеїс'киї, звјазати, пјанкиї, зјідениї, мјач, погол'івја

7. Објасніть на наведеним примерима правила писања страних речі:

дисципліна, диспут, тиф, азимут, цистерна, циферблат, система, асиметрія, ритм, режим, речитатив, чинара, шифр, сардина, гелій, глицерин, кіно, кипарис, кинджал.

8. Помо́у речника утврдите значења следећих речі које се разликују само по положају акцента:

до́рога/дорога́, за́мок/замо́к, по́ра/пора́, тве́рдити/тверди́ти

9. У којим речима долази до историјске алтернације вокала О и Е са нулом?

день — дня, пень — пня, вихристий — вихор, крапля — капель, коноплі — конопель сосна — сосон (і сосен) відро — відер, вітру — вітер, свекор — свекруха, сто — сотня, повний — повен, синок — синка, вишня — вишень, човен — човна

11. Транскрибујте дате реченице водећи рачуна о правилима украјинске ортоепије и карактеру пауза:

І відсахуютьсја смереки, кидаючись врозтіч. А дракон пожирає очима все перед себе і мете услід вогненным хвостом — фосфорить ним по шпалах, по нетрях, обмацує слід за собою, — чи не тікає хто?

Обличчя зникають. Гроно мерехтливих крапок розсипається. Натомість з'являється одна пара таких же самих, з глибини вагона наближається до трат, а голос понуро, ніби з могили, відповідає

Ти ще повернешся туди, дитино. Ти тут не маєш коріння.

Бо як зараз не скористаєшся, то вже навіки парубком лишишся. Кому ти такий незугарний потрібен!

Але коли я побачився з ним, коли почув його голос, то всі муки, весь неспокій перебутих днів немов віджили одним разом у моїй душі, - але тільки на хвилю.

Він, як звичайно, встав рано, поснідав, поплакав трохи, почухався, взяв прут і, підсакаючи, погнав гуси з обори на пасовисько

Тільки в недалекій лісі сподом усе забілілося від дикого часнику, що власне починав уже відцвітати, від білих і синіх підлицьків.

Ми, школярі, знали лиш тільки, що професор два дні тому дуже сварився з Степановим батьком і, видимо, лишень шукав притоки, аби за вітця помститися на хлопцеві; а крім того, ми бачили, що сьогодні професор трохи п'яний і що, значить, без бійки не обійдеться.

Григорій дивився в картку, що звалася преїскурант, читав її знічев'я й згадував студентські роки в Києві й свої студентські жарти: дуріючи в ресторані, вони отак брали преїскурант й дописували в меню: після — “Омлет по венгерські” писали — “Лошадь в яблоках”, “Гієна огненная со льдом” і так далі... Так доповнювали меню й ставили його знову на стіл для втішного дивування спантелених клієнтів. Безжурні студентські роки!

Десь там піймана кішка чекає у клітці, поклавши лапи і гордо піднісши голову, — нерухомо та відчужено дивиться просто себе вогкими великими очима. Не бере їжі.

А в кущах десь прокинулась і, либонь, перемерзши, намагалась зігрітись мрійноголоса пташка.

Безжалісні стрільці, веселі і безпощадні звіролови, мускулясті диктатори в цій зеленій, первісній державі, хижі і горді завойовники цієї, ще не загнужданої стихії.

Химерні блищики танцювали на її розчервонілому обличчі, повному невимовного захвату. Пасемко волосся тріпотіло і золотилось над бровами.

Сонна поворушилась, влаштувалась зручніше, мов на подушці. Спала солодко, звівши лице трохи вгору, втягнувши голову в плечі. А Григорій сидів і боявся рухнутись, боявся розбудити. Нехай спить.

Двоє метнулися з коней... А в того третього щось уперек сідла... Як давні запорожці десь на козацькій могилі, везучи бранця чи рятуючи товариша. Сідлані коні вимальовуються до дрібниць, прядуть вухами, пирскають і хапають губами бур'ян.

Зумисне звертав увагу на жіночі ноги, і не тому, що така вже хлоп'яча вдача, а з цікавості, як то жінки тут дають собі раду з тим своїм знаряддям зваблювання мужських сердець.

І висипала їй з пригорщі в пригорщу дрібнички — дукачі стародавні, обручки, сережки золоті. Потім зняла з себе золотий хрест і наділа дочці на шию.

Обрії були заставлені сизими, фіалковими, синіми пасмами гір та гребенястих лісів. Блакитні широкі долини розстелялись і крутились казково, вкриті буйними травами, квітами, свічадами озер...

Могутні сплетіння винограду не могли йому дати й одного грона. Ніякої риби в струмках, ніякого звіра, ніяких пташок у тих нетрях. Скільки він іншов — жодної живої істоти не бачив, тільки іноді гадюка шелесне з осяяного сонцем гниляка чи каменя. І все.

12. По којим фонемама и по којим диференцијалним обележјима се разликују следећи парови речи:

*цвіт - світ,
нуль — куль,
осінь — осів,
галка — Галька,
Толю — толу,
ряд — рад,
сад — сядь.
бук — бик,
так — тік,
луг — ліг.
суд — сук,
сад — рад,
бити — лити.
вив — вів,*

13. Запишіте следеће речи фонематском транскрипцијом:

Віджати, віддзвеніти, джерело, дзеркальний, підземний, дзвякнути, відзначити, джигіт, видзьобати, підживити, джміль

14. У ком реду у свим речима број гласова одговара броју графема:

- а) Взимку, подвір'я, весняний, олівець, співати*
- б) Криниця, собор, історія, праска, знання*
- в) Сіль, літера, мрія, якір, спадщина*
- г) Струмок, сонячний, вулиця, ранок, сон*
- д) Море, п'ятниця, приїхати, суніця, хліб*

15. Речи написане фонетском транскрипцијом запишіте правилно користећи одговарајуће графеме украјинског језика:

[п'јати^еј] _____ [свјатосл'ав] _____
[де^нре^нв'јани^еј] _____ [кав'јарн'а] _____
[п'ів'јаблука] _____ [св'јатиј] _____
[п'ід'јізд] _____ [по^ув'ір'ја] _____
[л'уб'ов'ју] _____ [рад'іст'у] _____

17. Правилно акцентујте следеће речи:

*вистатися, захід, посмішка, виняток, перевірка, вихід, виходити
руки, села, баба, нога, місце, сторінка, море, голови, пісня
високий, весело, глибоко, багато, далеко, дешево, дорогий, затишно*

ДОДАТНА ВЕЖБАЊА

1. Изговарајте брзалице:

*Черепашиці з черепашенятами
Важко змагатися із жабенятами.*

*Галасливі тави й галки в гусенят взяли скакалки.
Гусенята їм телочуть, що й вони скакати хочуть.*

Троє Тетянок танцювали танок.

*У лузі журавлик
Щипав собі щавлик.
Купіть йому горцик -
Він зварить вам борцик.*

Від солі у Соні всі супи солоні.

Листок з липи прилип до Пилипа.

Біля ватри горила руки гріла.

Король корону закріпив на корову.

У Карпатах немає кирпатих.

По росі пробігло порося.

*Важкий,
Ваш кий,
А наш
Легкий.*

На носі у пса сидить оса.

*Як місили тісто в місті,
Усе місто стало в тісті.*

*На щиті комар пищить:
Піднімайте вище щит*

Ігор на горі стеріг горіх.

2. Прочитајте текстове о језичким занимљивостима водећи рачуна о правилном изговору:

Кожна мова, отој і українська, - явище унікальне. Ми послуговуємось мовою чи не кожної хвилини. Тому як і повітря, яким дихаємо, як сонце, що сходить і заходить, - ми рідко розмірковуємо про сутність мови. В цих коротких текстах ідеться про вражаючі факти з історії мов, про українську мову, про її сучасне, минуле і майбутнє.

НА КОНКУРСІ МОВ

На всесвітньому конкурсі мов у 1934 році в Парижі, на якому різні мови тестовано за своєрідними ознаками їхньої фонетики, лексики і фразелогії, за словотворчими можливостями, структурою речень, українську мову визнано однією з наймелодійніших мов світу; вона посіла третє місце - після французької і перської

ОЦЕ ТАК АБОРИГЕНИ!

"При білінгвізмі дві мови співіснують у межах одного колективу... Крім двомовності, в сучасному світі непоодинокі випадки тримовності, рідше трапляється чотиримовність і навіть п'ятимовність. Прикладом чотиримовної ситуації є мовна ситуація в Індії... Унікальною є виявлена в одному з поселень аборигенів Австралії одинадцятимовна ситуація, причому вживані тут мови належать аж до п'яти різних мовних сімей. Кожен мешканець цього поселення говорить двома-трьома мовами, а багато - шістьма-сімома"

12 ДНІВ

Тепер у світі використовуються понад 6 тисяч різних мов. За прогнозами вчених, до 2100 року половина з теперішніх мов світу вийде з ужитку, поповнить кількість "мертвих" мов; упродовж кожних 12 днів відійде в минуле одна мова.

За даними ЮНЕСКО, 95% населення Землі сьогодні послуговується лише чотирма відсотками існуючих мов.

ТІЛЬКИ НА ДРУГОМУ МІСЦІ

"Найпоширеніша мова в світі - англійська", - з упевненістю скажете ви. Аж ні! Виявляється, що перед веде китайська мова, якою говорить більше ніж кожен шостий мешканець землі (в цілому - 1, 100 млрд. осіб). Англійська займає другу сходинку. Вона є рідною для 514 млн. землян. На третьому місці - мова хінді (496 млн.). Далі - іспанська мова (425 млн.), російська мова (275 млн.), арабська мова (256 млн. людей).

МІЦНИЙ ГОРІШОК

Небезпідставно вважають, що найважчою для вивчення є баскійська мова, яка має винятково складну структуру слів. Баскійською мовою розмовляють на північному заході Іспанії, ще трохи у Франції. Баскійська мова не має "родичів" з-поміж інших мов світу. "Носієм цієї мови є своєрідний народ з виразною відмінністю від усіх сусідів навіть на генному рівні (55% басків мають негативний резус-фактор), що недвозначно свідчить про те, що "баски є залишком первісного населення Європи, яке згодом змішалось з прибульцями з Азії".

"ХОРОШІ" Й "ПОГАНІ" ЗВУКИ

Є спеціальні науки - звукосимволізм, фоно-семантика, представники яких твердять про вмотивованість звука як мовного знака. Учені провели такий експеримент: запропонували схарактеризувати тварини, а назви для них придумали - харарапа і зілюля. І виявилось, що перше слово носії мови пов'язували з чимось великим, старим, недобрим, а друге - з малим, молодим, приємним, добрим. Різні звуки викликали неоднакові асоціації. Зокрема, як "погані" звуки опитувані називали х, ш, ж, ц, ф, як грубі - д, б, г, ж, як гарний, ніжний - л.

7. У ком реду свака реч има више фонема него графема?

1. Ясно, заїду, ящірка, яма, ярмо, країна.
2. Вийшла, ганок, небо, квітка, подзенькують, дзюркоче.
3. Громада, лічба, кіготь, далекий, студент, турист.

8. У ком реду свака реч садржи графеме које обележавају два гласа?

1. Учителство, манікюр, ноктюрн, підлиза, риборозведення.
2. Мантія, недовір'я, дзюдоїст, топорнице, ярмарок.
3. Яскраво-жовтий, солом'яний, пам'ятка, панацея, трое.
4. Пантеїзм, пояснення, пояс, поцерблений, тополя.

9. Допуните речник лингвистичких термина из области фонетике, фонологије и ортографије:

Українски Српски	
мовні органи	
говорни органи	говорни апарат
дихальні органи	
	плућа
трахея	
бронхи	
голосові зв'язки	
ротова порожнина	усна шупљина
носна шупљина	
	језик
спинка языка	
	корен језика
кінчик языка	
піднебіння	
	вилица
	усне
дихання	
перепона	препрека
шум	
глас	

	вокал
лабіалізований (огублений)	
	нелабіјалізован
високого підняття	висок (вокал)
	(вокал) середње висине
	низак вокал
переднього ряду	предњег реда
	задњег реда
	консонант
	тврд
	мек
дзвінкий	звучан
	беззвучан
губний	
губно-губний	двоуснени
	уснено-зубни
	зубни
передньоязиковий	предњојезични
	средњојезични
	задњојезични
зімкнений	експлозиван (праскави)
	африката (сливени)
	фрикативни (струјни)
сонорний	
дрижачий	вибрант
	асимілація
уподібнення	једначење
за дзвінкістю	
	по мекоћи
за способом творення	
	по месту творбе
	дисимілація
звукосполучення	
спрощення звукових груп	

ПОДВОЄННЯ	
	ду́жење
	акценат
	акцентован
	наглашена позиција
рухомий (наголос)	
	главни (акценат)
побічний (наголос)	
	логічки (акценат)
межа слова	
	слог
закритий	
	отворен
	наглашен
односкладове слово	
двоскладовеслово	
	вишесложна реч
вимова	
	књижевни изговор
	транскрипција
фонетична тр.	
	фонолошка тр.
	азбука
кирилиця	
графема	
	слово
	мало слово
	велико слово
	меки знак
апостроф	
розділовий знак	знак інтерпункције
пунктуація	інтерпункција
	тачка
	зарез

крапка з комою	
двокрапка	
тире	
дефіс	
лапки	
дужки	
	знак питања
	знак узвика
абзац	

ДОДАТНА ВЕЖБАЊА – ЧИТАЊЕ СТИХОВА

Ліна Костенко

ЩОСЬ НА ЗРАЗОК БАЛАДИ, - ЯК ВИЙШЛИ БУКВИ З-ПІД МОЄЇ ВЛАДИ

Було такé. Я мусила збрехать.
 Не те щоб як, - всього на півсторінки.
 А букви раптом почали зітхать,
 то та, то та тікать наперемінки.
 Приміром так. Беру я те перо.
 І той папір. Писати хочу слово.
 А буква «П», печальна як П'єро,
 - пробачте, - каже, - я тут випадково.
 Примхливе «Р», перлина парижан,
 зробило враз акробатичний номер.
 Кружляло «Ж», жакливе, як кажан,
 а «Ц» і «Ч» присіли наче гноми.
 Сичало «С», мов кобра на хвості.
 Шкварчало «Ш», і «Ф» взялося в боки.
 І вірне «К» уперше у житті
 зробило вбік категоричні кроки.
 Стогнало «Н», пручалась буква «Ю»,
 кусалось «Є», і «Т» кричало: «Тату!»
 Сказало «Л»: «На цьому я стою!» -
 ну, тобто, прямо з Лютера цитату.
 Слухняне «А» було вже на мазі,
 приготувалось заспівати соло,
 перекутилось на одній нозі,
 неначе циркуль – і замкнулось коло.
 Котився перстень, літерою «О»,
 його згубив мізинний палець змісту.
 Тоді взяла я знову те перо.
 Як і належить доброму стилісту, -
 так-сяк стулила букви в строфу,

з тих, що були, по кілька варіацій.
І вийшло: м-м-м... н-н-н...брр...ффу!
Це швидше так, набір алітерацій.
Та ще ж не все. А що було за тим?
Поки такú звелá я огорóжу,
а бúква «Я» чкурну́ла чéрез тин,
і досі ще знайти її не можу.

Василь Симоненко

* * *

Найогідніші́ о́чі поро́жні,
Найгрізні́ше мовчи́ть гроза́,
Найнікче́мніші́ ду́рні вельмо́жні,
Найпідлі́ша брехли́ва сльоза́.

Найпрекра́сніша ма́ти ща́слива,
Найсоло́дші́ коха́ні ву́ста,
Найчисті́ша ду́ша невразли́ва,
Найскладні́ша лю́дина проста́.

Але́ правди́ в брехні́ не розмі́шуй,
Не ганьби́ все підря́д без пугтя́,
Бо на сві́ті той найму́дріший,
Хто найду́жче люби́ть життя́.

* * *

Ти зна́єш, що ти́ — лю́дина?
Ти зна́єш про це чи ні?
У́смішка твоя́ — є́дина,
Му́ка твоя́ — є́дина,
О́чі твої́ — одні́.

Бі́льше тебе́ не бу́де.
Завтра́ на цій землі́
І́нші ходи́тимуть лю́ди,
І́нші коха́тимуть лю́ди —
До́брі, ласкаві́ й злі́.

Сьо́годні усе́ для те́бе —
О́зера, гаї́, степи́.
І́ жити́ спіши́ти тре́ба,
Коха́ти спіши́ти тре́ба —
Гляди́ ж не проспи́!

Бо ти́ на землі́ — лю́дина,
І́ хочеш того́ чи ні́ —
У́смішка твоя́ — є́дина,
Му́ка твоя́ — є́дина,
О́чі твої́ — одні́.

Олександр Олесь

АЙСТРИ

Опівночі айстри в саду розцвіли...
Умилась росаю, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать...
І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про сонячні дні, -
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в'януть, де вічна весна...
Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни...
А ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем...
І вгледіли айстри, що вколо – тюрма...
І вгледіли айстри, що жити дарма, -
Схилились і вмёрли... І тут, як на сміх,
Засяло сонце над трупами їх!..

ПІСНЯ

Розбите серце умира,
А я співаю: тра-тра-ра.
Воно крізь силу вже зітха,
А я сміюсь: ха-ха-ха!

Із серця чорна кров тече...
Нехай тече, нехай тече!
Колись кипіла в серці кров,
Колись цвіла в ньому любов.

Умру, умру!.. Не жаль мені...
Хай ти була не роки — дні,
Хай мент єдиний я горів,
Хай, може, сам себе дурив.

Дурів?! Дарма! А я горю,
Себе в останній раз дурю.
Любила ж ти? Любила? Так?
Це ти дала червоний мак?

Червоний мак в моїх руках...
Ти кажеш «ні», ти кажеш «так».
Ні, ні! Мовчи! Я хочу спать
І все, що сталося, пригадать.

Ліна Костенко

* * *

Послу́хаю цей дощ. Підкрав́ся і шуми́ть.
Бляша́ний звук води́, веселих кра́пель кро́ки.
Ще мить, ще мить, ще тільки мить і мить,
і ра́птом озирну́сь, а це вже роки й роки!

А це у́же вікі. Ніхто́ у́же й не зна,
в туманно́стях душі́ чи, може, Андроме́ди -
я в манті́ях дощу, прозо́ра, як скля́на,
прихо́джу до живи́х, і зга́дую про ме́ртвих.

Цілу́ю всі лісі́. Спаси́бі скрипалю́.
Він до́бре вам зігра́в коли́сь мою́ прису́тність.
Я дере́во, я сніг, я все, що я люблю́.
І, може, це і є моя́ найви́ща су́тність.

Іван Драч

ТАЄМНИЦЯ ПОЧАТКУ

Поча́ток в яча́нні? Чи в чо́рному кре́мені?
У ві́трі чи па́вітрі? В бо́гові? В де́моні?
Розчахну́то мисль, про́мисел поча́то -
Де ж той поча́ток?
На ві́стрі зорі́ по́над райду́жним то́ном?
Цей ю́ний мете́лик коли́сь був Ньюто́ном,
А ніні́ лиш кри́льцями мо́же яча́ти -
Де ж той поча́ток?
Де ж та зоря́, що зору́ спороди́ла?
Де ж той Ейнште́йн, що візьме́ за вуди́ла
Сфе́ру буття́, мов ту гри́ву лоша́ти, -
Де ж той поча́ток?
На кри́чаний кри́к мій - мовча́зне мовча́ння...
Я ж пра́гну поча́тку почу́ти яча́ння.
І всесві́ту розум поста́влю на ча́ти -
Я хо́чу споча́тку поча́ток поча́ти...

Богдан-Ігор Антонич

ПРИВІТАННЯ ЖИТТЯ

І день і вік однаково минають. Не задержать
нам хвили. Кожна мить знов родить другу мить,
і перша в другій спить, обі у третій, та, як вежа,
час виростає й меж не має й нас німить.

Так на минулого й майбутнього раменах
повішено, мов плахту, долю нашу.
Ми — ланцюга поодинокі звена,
ми — відтинок малий зі стрічки часу.

Це наших днів звичайна тут дорога,
не падає ніщо до безвісті води.
Віддати треба нам життя щомога,
а треба кожному, ще поки молодий.

(...)

Вітай життя! Що біль даєш, і щастя,
і красу, і сум, і горе. В мені юний пал не вмер ще.
Вітай життя! І на привіт тобі я понесу
м'яке, та в панцир крицевий закуте серце.

Юрій Клен

СКОВОРОДА

Піти, піти без цілі і мети...
Вбирати в себе вітер і простори,
І ліс, і лан, і небо неозоре.
Душі лишé співають: «Цвіти, цвіти!»

Аж власний світ у ній почне рости,
В якому будуть теж сонця, і зорі,
І тихі води, чисті і прозорі.
Прекрасний шлях ясної самоті.

Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу,
Бо, може, це нам вічний заповіт,
Оці мандрівки дальні і безкраї,
І, може, іншого шляху немає,
Щоб з хаосу душі створити світ.

Микола Вінграновський

ГРІМ

Була́ гроза́, і грі́м гримі́в,
Він так любі́в гримі́ти,
Що аж тремті́в, що аж горі́в
На тра́ви і на кві́ти.

Грі́м жив у хма́рі, і з горі́
Він ба́чив, хто що хо́че:
Налі́в грозо́ю грі́м ярі́,
Умив о́зерам о́чі.

А по́тім хма́ру опу́стив
На сад на́ш на ща́сливий
І натрусі́в зі сли́ви сли́в,
Щоб ле́гше бу́ло сли́ві.

Та тут до гро́му навздогін
Заговори́ла гру́ша:
“Трусні́ть і гру́шку, дя́дка грі́м,
Бо ва́жко мені́ дуже...”

І дя́дко грі́м сказа́в собі́:
“Потру́шу я гру́шу,
Бо небеса́ вже голубі́
Я покида́ти му́шу”.

Володимир Сосюра

ВАСИЛЬКІ

Васи́льки у по́лі, васи́льки у по́лі,
і у тебе́, ми́ла, васи́льки з-під ві́й,
і га́ синію́ть ген на видноко́лі,
і сині́є ща́стя у душі́ мо́ї.

Одсі́яють ро́ки, мов хмаркі́ над на́ми,
і ось так же в по́лі бу́дуть дво́є йти́,
але нас не бу́де. Мо́же, ми кві́тками,
мо́же, васи́льками ста́нем — я і ти́.

Так же бу́де по́ле, як тепе́р, сині́ти,
і хмаркі́ леті́ти в невідо́мий час,
і дру́гий, дале́кий, сповне́ний приві́ту,
з рідни́ми очима́ порівня́є нас.

Леся Українка

CONTRA SPEM SPERO!*

Гéтьте, дúми, ви, хмáри осíнні!
Тож тепера весна золота!
Чи то так у жалю́, в голосíнні
Проминúть молодíї лiта?
Нí, я хóчу крiзь слъóзи смiятись,
Сéред лиха спiвати пiснi,
Без надiї такi сподiвáтись,
Жiти хóчу! Геть дúми сумнi!
Я на вбогiм, сумнiм перелóзi
Бúду сiять барвистi квіткi,
Бúду сiять квіткi на морóзi,
Бúду лить на них слъóзи гiркi.
I вiд слiз тих гарячих розтане
Та корá льодовая, мiцна,
Може, квiти зiйдуть - i настане
Ще й для мене весела весна.
Я на гóру круту крем'яну
Бúду камiнь важкий пiдiймають
I, несучи вагу ту страшну,
Бúду пiсню веселу спiвають.
В довгу, тёмну нiчку невидну
Не зтулюю нi на хвiльку очей,
Все шукáтиму зiрку провiдну,
Ясну владарку темних ночей.
Так! я бúду крiзь слъóзи смiятись,
Сéред лиха спiвати пiснi,
Без надiї такi сподiвáтись,
Бúду жiти! Геть дúми сумнi!

*Без надiї сподiваюсь! (Лат.)

ВОКАЛСКИ СИСТЕМ УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА.....	2
КОНСОНАНТСКИ СИСТЕМ УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА.....	6
ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО МЕСТУ ТВОРБЕ	8
ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО ЗВУЧНОСТИ	9
ЈЕДНАЧЕЊЕ ПО МЕКОЋИ.....	10
УПРОШЋАВАЊЕ КОНСОНАНТСКИХ ГРУПА.....	12
ДУЉЕЊЕ И УДВАЈАЊЕ КОНСОНАНТА.....	13
КОНТРОЛНА ВЕЖБАЊА.....	13
ДОДАТНА ВЕЖБАЊА.....	17
ДОДАТНА ВЕЖБАЊА – ЧИТАЊЕ СТИХОВА.....	22
Ліна Костенко ЩОСЬ НА ЗРАЗОК БАЛАДИ.....	22
Василь Симоненко * * *	24
Олександр Олесь АЙСТРИ.....	25
Олександр Олесь ПІСНЯ	25
Ліна Костенко * * *	26
Іван Драч ТАЄМНИЦЯ ПОЧАТКУ.....	26
Богдан-Ігор Антонич ПРИВІТАННЯ ЖИТТЯ	27
Юрій Клен СКОВОРОДА.....	27
Микола Вінграновський ГРІМ	28
Володимир Сосюра ВАСИЛЬКІ.....	28
Леся Українка CONTRA SPERM SPERO!	29